

Hordašenje kao vid zlostavljanja životinja i zakonski aspekti

Edin Šatrović

Prof. dr, Katedra za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, edin.satrovic@vfs.unsa.ba

Lejla Šatrović

Viši asistent, Katedra za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Teufik Goletić

Prof. dr, Katedra za uzgoj, proizvodnju i zdravstvenu zaštitu u peradarstvu, Veterinarski fakultet, Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Posjedovanje većeg broja životinja ne znači eksplicitno i njihovo patološko skupljanje (hordašenje) ukoliko imaju odgovarajuće uvjete držanja. Međutim, svjedoci smo da pojedinci često drže prekomjeran broj životinja u uslovima koji ne zadovoljavaju ni minimalne potrebe u pogledu odgovarajuće njege, ishrane i/ili smještaja. Takav oblik držanja predstavlja jedan od vidova zlostavljanja životinja, ali ima i negativni utjecaj na vlasnika i okolinu u kojoj takve životinje borave. Radi toga, autori u ovom radu se ponajprije osvrću na fenomen "hordašenja", i to kroz definiciju, a potom i profiliranje osoba koje se bave ovakvim radnjama, kao i prepoznavanja potencijalnih sakupljača životinja, te negativnim efektima po okolinu. Osim toga, ukratko je prikazan i zakonski aspekt koji tretira ovakvu društveno-negativnu pojavu sa okvirnim načelima i detekciji protivpravnih efekata i kršenja takvih odredaba.

Ključne riječi: hordašenje, pravni okvir.

Primljen / Received: 25. januar 2018. / January 25, 2018

Prihvaćen / Accepted: 2. februar 2018. / February 2, 2018

UVOD

Posjedovanje većeg broja kućnih ljubimaca, uglavnom pasa i mačaka nije rijetkost. Međutim, može se postaviti pitanje koji je dovoljan broj ljubimaca i kada ljubav prema životinjama prelazi u drugu krajnost i postaje opsesija koja je štetna prema ljubimcima, ali i prema vlasnicima i njihovoj okolini? Svjedoci smo sve učestalijih dokumentarnih emisija od strane velikih medijskih kuća o akcijama nadležnih organa u smislu spašavanja velikog broja kućnih ljubimaca iz pojedinih objekata gdje su isti u veoma zapuštenom, jadnom i izgladnjelom stanju. Takva pojava naziva se hordašenje ili patološko sakupljanje životinja, koje je kao pojava rasprostranjeno po cijelom svijetu pa i u našoj zemlji. Mačke su najčešće žrtve hordašenja, ali to mogu biti i druge životinje. Statistički, više od 70% hordaša su žene, većinom starije i često povratnice.

POJAM I OBLICI HORDAŠENJA

Poseban oblik patološkog sakupljanja predstavlja kolekcioniranje živih (ponekad i uginulih) životinja od strane pojedinaca, u literaturi označeno terminom "hordašenje",

koji je izvedenica od engleske riječi *hoarding*, a koja znači nagomilavanje. Takvi ljudi na malom prostoru drže veliki broj životinja, bez dovoljno hrane i vode, u nehygijskim uvjetima, bez ikakve njege, veterinarskog nadzora i liječenja. Osnovna odlika hordera jeste da uz gore pomenute loše uvjete držanja velikog broja životinja iste drže stalno u zatvorenom prostoru (vezivanje, zatvaranje u kaveze i sl.) usljed čega uslovi života tih životinja postaju još gorim. Najčešći primjer jeste držanje pasa i mačaka u malim kavezima koji su naslagani jedan preko drugog. U pravilu, horderi u svoj životni prostor redovno donose ili od drugih primaju nove životinje, te se uslovi smještaja konstantno pogoršavaju. Hrana i voda su životinjama ili potpuno uskraćene ili neadekvatne vrste i kvaliteta, usljed čega iste redovno pate od neuhranjenosti, dehidracije i anemije. Često, horderi zajedno drže i žive i mrtve životinje u istoj prostoriji, a izgladnjele životinje nerijetko su prinuđene da jedu leševe, odnosno ostatke uginulih životinja.

Horderi su ljudi koji često saosjećaju sa životinjama i identifikuju se sa njihovom patnjom. Kad vide napuštenu

životinju, pripisuju joj osjećaje ljudske, kao što je napuštenost, bezvoljnost i sl. Tada smatraju da ako ih oni ne udome, to neće učiniti niko drugi. Pomisao da ih baš oni ne udome za njih je jako bolna. Radi toga se postavljaju kao zaštitnici životinja. Većinom, hordaši su ljudi koji žive samotnim životom.

Zlostavljanje ovakvih životinja, osim gore navedenih pojava, još se očituje u nedostatku prostora za funkcioniranje, životinje se ne izvode vani, nemaju mjesta za odmor i neprestano su uznemirene. Radi uspostavljanja mira u objektu, često su podvrgnute fizičkoj represiji od strane hordera. Zabilježeni su i slučajevi zoofilije (seksualnog zlostavljanja životinja).

PROFIL HORDAŠA

Postoje četiri osnovne karakteristike hordašenja:

1. propuštanje da se obezbijede minimalni standardi u pogledu sanitarija, prostora, hrane i veterinarske njege životinja;
2. nesposobnost prepoznavanja negativnih efekata koje takvo propuštanje proizvodi u odnosu na dobrobit životinja, druge članove domaćinstva i okolinu;
3. opsesivni pokušaji zadržavanja ili čak povećanja broja životinja uprkos progresivnom pogoršanju uslova u kojima životinje borave;
4. poricanje ili umanjeње ozbiljnosti problema i sopstvenih životnih uslova.

Uprkos određenim zajedničkim odlikama, među horderima postoje brojne varijacije u zavisnosti od bioloških, psiholoških i socijalnih faktora kao i faktora sredine. Klasifikacija hordera vrši se prema različitim kriterijima od kojih su najvažniji: psihički ili zdravstveni problemi, sociopatološka ispoljavanja, stepen ugroženosti životinja, stepen kompulzivnosti, način pribavljanja životinja (aktivan ili pasivan), izraženost empatije, stepen vezanosti za životinje ili ljude, stepen poricanja problema, jačina potrebe za kontrolom. Smatra se da postoji pet osnovnih tipova hordera:

1. horder koji je opterećen zbrinjavanjem životinja;
2. horder spasilac;
3. horder eksploator;
4. horder početnik i
5. horder odgajivač

Horder koji je opterećen zbrinjavanjem životinja, više od drugih tipova pokazuje da je svjestan problema u vezi zbrinjavanja životinja.

Horder spasilac ima veoma izražen osjećaj da je spašavanje životinja njegova dužnost, odnosno životna misija, radi čega ne može da se otme kompulzivnom sakupljanju životinja.

Horder eksploator predstavlja najozbiljniji i najproblematičniji tip hordera. On pribavlja životinje isključivo radi zadovoljenja sopstvenih potreba i interesa, a ne radi dobrobiti životinja.

Horder početnik se nalazi u fazi u kojoj još uvijek uspijeva da ispuni minimalne zakonske standarde u pogledu

uslova držanja životinja, ali se kvalitet tih uslova postepeno pogoršava.

Horder odgajivač inicijalno uzgaja životinje radi izložbi ili prodaje, ali s vremenom iz različitih razloga suočava se s rastućim poteškoćama u pogledu održavanja tih standarda. Uprkos pogoršanju uslova u kojima drži životinje, on i dalje nastavlja sa uzgojem.

Ovakva klasifikacija nije definitivna i konačna. U praksi postoje pojedini horderi čije osobine su svojstvene različitim tipovima i ne mogu se svrstati niti u jednu pomenutu kategoriju. Koliko god klasifikacija hordera bila okvirna i nepotpuna, omogućava da se osmisle modeli reakcije nadležnih nadzornih organa, koji bi bili prilagođeni svakom od navedenih tipova hordera, čime se povećavaju izgledi za uspjeh u radu sa svakim individualnim horderom.

EFEKTI HORDAŠENJA NA DRUŠTVO I OKOLINU

Permanentan boravak velikog broja životinja u malom prostoru pogoduje nastanku i širenju različitih oboljenja. Pored efekata zlostavljanja životinja, hordašenje ugrožava i ljude koji žive u neposrednoj blizini. Ugroženi su prije svega stanari u stambenim zgradama, koji su izloženi stalnom lavežu, buci, uznemiravanju i nesnosnom smradu. Često su djeca hordaša ugrožena, prije svega sa zdravstvenog aspekta, ali i s aspekta bezbjednosti, pravilnog razvoja. Takva djeca često postaju subjektom roditeljskog zanemarivanja. Osim toga, nevakcinisane životinje su opasnost za druge kućne ljubimce u okolini, ali i za ljude obzirom na zoonotski aspekt nekih bolesti. Nesocijalizirane životinje su opasne životinje jer mogu povrijediti druge životinje i ljude.

Preduslov za efikasnu prevenciju hordašenja jeste precizno definisanje pojma kao i uvođenje kvalitetnih sankcija prema počiniocima, odnosno, adekvatan i pravovremen nadzor nadležnih tijela u smislu implementacije prethodno donesenih pravnih akata.

ZAKONSKI ASPEKTI

Broj kućnih ljubimaca bi trebalo uskladiti sa Zakonom o zaštiti i dobrobiti životinja, uzimajući i druge, prije svega, ekonomske, socijalne, zdravstvene i druge relevantne aspekte kada su u pitanju osobe koje žele veći broj kućnih ljubimaca.

U pravnom smislu, hordašenje treba podvesti pod teži oblik krivičnog djela ubijanja i zlostavljanja životinja. Za takva djela propisane su novčane kazne i kazne zatvora. Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja ne pominje termin "hordašenje", ali sadrži niz odredbi od značaja za suzbijanje i sprječavanje takve pojave. Prije svega ukazuje na odgovornost vlasnika u smislu kvaliteta života životinje, njenog zdravlja i dobrobiti (brige, njege i smještaja u skladu sa vrstom, rasom, spolom i starosti, nenanošenja bola, patnje, straha i stresa), blagovremenog obezbjeđenja zdravstvene zaštite i zbrinjavanja u slučaju bolesti, povrede ili porođaja. Ovaj Zakon izričito zabranjuje određena ponašanja koja su upravo karakteristika hordašenja: zlostavljanje, držanje i

reprodukcija životinja na način kojim im se nanosi bol, patnja, strah i stres, izlaganje direktnom nepovoljnom utjecaju vremena ili nedostatku kisika, zanemarivanje osnovnih potreba kao što su hrana i voda, smještaj, prostor za odmor i obavljanje fizioloških potreba, higijene, zdravstvene zaštite itd. Osim toga, vlasnik je obavezi da obezbjedi odgovarajući smještaj ukoliko nije u situaciji da se dalje brine o svom/svojim kućnim ljubimcima.

ZAKLJUČAK

Na žalost, u mnogim državama, posebno onima s nižim životinim standardom, u koje spada i naša zemlja, nije zakonski definiran problem hordašenja, sudovi često ne daju značaj koji pripada ovom problemu, nadležna tijela ne provode adekvatno propisane mjere i sankcije, jako se malo upoznaje građanstvo s ovom pojavom i općenito, nije u dovoljnoj mjeri prisutna niti u obrazovnim institucijama. Radi svega toga, prisutna je pojava relativiziranja problema, a to samo po sebi nimalo ne dovodi do kvalitetnog rješavanja istog, već naprotiv, povećanja problema formama opravdanja i skrivanja ovakvih pojava kao medijski nebitnih, te se stvara kriva slika u javnosti da su to čak i dozvoljene radnje, jer tobože proizilaze iz "ljubavi" prema životinjama. Kako termin "hordašenje" nije izričito inkriminisano odredbama našeg krivičnog prava, konačna odluka u smislu zlostavljanja životinja po ovom modelu, a posljedično i izricanje sankcija, ovisi o shvatanju sudskih aktera, a koja su, radi nedostatka bavljenja ovim problemom, kao i nedostatka pravnih stručnjaka iz ove oblasti jako oskudna. Svjetska praksa hordašenja pokazuje da su počinioci skloni vraćanju ovim djelima i nakon njihovog sankcionisanja, što

znači da se ovom problemu, osim kaznenih odredbi, treba posvetiti i nekim drugim mjerama, kao što je nadzor nad počiniocem, psihološki tretmani, edukacija i slično, a što definitivno nedostaje u našoj zemlji.

Nedostatak pravnog okvira uveliko stvara prostor da sud zamjeni termin "prihvatište" i "hordašenje", te je i sa te strane potrebno dopuniti postojeću zakonsku regulativu, jasnom distinkcijom ovih termina. Radi toga, sudska praksa često poistovjećuje ove aktivnosti i u konačnici daje legalitet bavljenja hordašenjem, a što je iz svega gore navedenog u potpunosti suprotnosti.

LITERATURA

- Batričević A. Hordašenje kao socijalnopatološka pojava – fenomenologija, etiologija i državna reakcija. *Socijalna misao*, vol. XVIII, br. 4/2011, Izdavačko preduzeće "Socijalna misao", Beograd, 2011, str. 141-163.
- Cooper, J. E., Cooper M. E. *Introduction to Veterinary and Comparative Forensic Medicine*. UK:Blackwell Publishing, 2007.
- Krivični zakon BiH (Službeni glasnik BiH 47/14)
- Merck, D. M. *Veterinary Forensics: Animal Cruelty Investigations*, First edition publishing, Blackwell Publishing, 2007
- Zakon o veterinarstvu u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik BiH 34/02)
- Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja (Službeni glasnik BiH 25/09)
- www.b92.net/ljubimac/vest.php?yyyy=2014&mm=06&nav_id=870122
- www.aspc.org/animal-cruelty/animal-hoarding
- www.peta.org/issues/companion-animal-issues/cruel-practices/hoarding/

Animal hoarding as a form of animal abuse and legal aspects

Edin Šatrović

PhD, Department of Judicial and Administrative Veterinary Medicine, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, edin.satrovic@vfs.unsa.ba

Lejla Šatrović

Senior Assistant, Department of Judicial and Administrative Veterinary Medicine, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Teufik Goletić

PhD, Department of Breeding, Production and Health Care in Poultry Farming, Faculty of Veterinary Medicine, University of Sarajevo, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Abstract: Holding a larger number of animals, does not explicitly mean their pathological collecting (hoarding) if they are kept quality keeping conditions. However, we are witnessing that individuals often keep an excessive number of animals under conditions that do not meet the minimum requirements for proper care, nutrition and / or accommodation. Such a form of posture is one of the forms of animal abuse but has also a negative impact on the owner and the environment in which such animals are staying. For this reason, the authors in this paper are primarily concerned with the phenomenon of "carriers", through the definition and then profiling of persons involved in such activities, as well as the recognition of potential animal collectors, with negative effects on the environment. In addition, a legal aspect that treats such a socio-negative phenomenon with the framework principles and the detection of unlawful effects and violations of such provisions is briefly presented.

Keywords: animal hoarding, legal framework.